

Καλοκαιρινές εξορμήσεις για ταξινόμηση αρχείων: ένας δεκαπενταετής απολογισμός*

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ

Α) Προπτυχιακοί φοιτητές

Δραστηριοποιήθηκαν στην Ερμούπολη της Σύρου στο διάστημα 1995-2009. Υπήρχε η προϊστορία της εθελοντικής ταξινόμησης του δημοτικού αρχείου Ερμούπολης (1821-1949) από μια ομάδα νεαρών τότε φοιτητών και ερευνητών που ανήκαν στην Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, γνωστή και ως «Μνήμων» από το ομώνυμο ιστορικό περιοδικό της. Η ταξινόμηση αυτή πραγματοποιήθηκε τα καλοκαίρια των ετών 1976-1982 και τα χιλιάδες έγγραφα και κατάστιχα που προέκυψαν αποτέλεσαν τη βάση για τη δημιουργία του ιστορικού αρχείου της πόλης, αργότερα των ΓΑΚ-Αρχείων Νομού Κυκλάδων. Με τη στέγαση των αρχείων σε νεοκλασικό κτήριο της κεντρικής πλατείας, δίπλα στο δημαρχείο, και τη διεύθυνσή τους από έναν, έπειτα από δύο αποσπασμένους από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση φιλόλογους, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις ώστε να εξασφαλιστούν, ενίοτε με πολλές προσπάθειες, νέες προσκτήσεις αρχειακού υλικού, κυρίως από υπηρεσίες του ευρύτερου δημόσιου τομέα αλλά και από άλλους φορείς. Σε λίγο γιόμισαν και οι αποθήκες.

Αυτός ο όγκος του υλικού που σταδιακά συσσωρεύτηκε, αλλά και άλλος που έμελλε να εντοπιστεί, ήταν αδύνατο να ταξινομηθεί από το ολιγομελές προσωπικό του ιστορικού αρχείου. Προέκυψε έτσι η πρόταση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης να φιλοξενήσει το αρχείο κάθε καλοκαίρι μια ομάδα φοιτητών που με τη μορφή άσκησης και με την κατάλληλη καθοδή-

---

* Πρώτη μορφή του κειμένου αυτού παρουσιάστηκε στη 15η Ε.Σ.Τ.Ι.Α., δηλαδή την Ετήσια Συνάντηση καθηγητών και φοιτητών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, που έγινε στο Καστέλι Κισάμου, στις 30 Απριλίου – 2 Μαΐου του 2010.

Εικ. 1 : Ερμούπολη, μεταφορά του αρχείου βιομηχανίας Καρέλλα, προπτυχιακοί 1998

γηση θα βοηθούσε στο να διασωθεί, καταγραφεί και ταξινομηθεί ένα τμήμα του υλικού. Αναφέρω και τη διάσωση γιατί αρκετές ταξινομικές ομάδες διέσωσαν κυριολεκτικά αρχεία που βρίσκονταν πεταμένα σε εργοστάσια και οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Περίπου 15-20 προπτυχιακοί φοιτητές συμμετείχαν κάθε καλοκαίρι, που μας κάνουν 250 περίπου συμμετοχές στη δεκαπενταετία. Επειδή μερικοί συμμετείχαν σε περισσότερες από μία αποστολές, υπολογίζω σε 180 περίπου τους φοιτητές και φοιτήτριες που έστω και μια φορά βρέθηκαν στην ομάδα της Ερμούπολης. Οι περισσότεροι από την κατεύθυνση Α2, της νεότερης ιστορίας δηλαδή, αλλά αρκετοί και από τους άλλους τομείς. Τα κορίτσια φυσικά πλειοψηφούσαν, αλλά καταβλήθηκε προσπάθεια η ανισομέρεια να μην είναι καταστροφική.

Με διάφορες προσπάθειες εξασφαλίστηκε η δωρεάν στέγη, είτε στο παλιό ορφανοτροφείο αρρένων ή σε ένα νεοκλασικό στη Ντελλαγκράτσια, στην εξοχή. Μια φορά η ομάδα έμεινε σε ξενοδοχείο. Η μικρή αποζημίωση των φοιτητών εξασφαλίστηκε από το Πανεπιστήμιο στην αρχή, μια φορά από τη Νομαρχία Κυκλάδων, μια φορά από το φιλανθρωπικό ίδρυμα Μωραΐτη, και τα τελευταία χρόνια από ερευνητικά προγράμματα. Για μια ιδέα των μεγεθών, κάθε φοιτητής είχε δωρεάν στέγη και 200 ευρώ αποζημίωση. Χρόνος απασχόλησης περίπου 15 μέρες (τον Αύγουστο).

Πώς δουλέψαμε και τι τελικά ταξινομήσαμε. Το πρώτο βράδυ της άφιξης της στην Ερμούπολη και μετά την εγκατάστασή της, η ομάδα ενημερωνόταν στο Ιστορικό Αρχείο της Ερμούπολης για το είδος της εργασίας και σε ποιο ιστορικό πλαίσιο ήταν αυτή ενταγμένη. Γινόταν και ένα πρώτο μάθημα καταγραφής και ταξινόμησης εγγράφων και καταστάσεων.

Εικ. 2 : Ερμούπολη, προπτυχιακοί 1998

Την επομένη, στις μεγάλες αποθήκες του αρχείου, στις παρυφές της πόλης, οι φοιτητές, χωρισμένοι σε ομάδες, κατέγραφαν και ταξινομούσαν αρχειακές μονάδες. Κι εδώ γινόντουσαν κάποιες υποδείξεις και τα πρώτα δελτία ελέγχονταν. Τη δεύτερη ή την τρίτη μέρα λίγοι ήταν αυτοί που συναντούσαν ανυπέβλητα προβλήματα. Η ταξινόμηση γινόταν κατά φάκελο και για κάθε φάκελο οι φοιτητές συμπλήρωναν, με ορισμένες προδιαγραφές, ένα δελτίο. Ο χωρισμός σε ομάδες διευκόλυνε την επίλυση προβλημάτων, μερικές φορές δημιουρ-

Εικ. 3 : Ερμούπολη, προπτυχιακοί 1998

γούσε άμιλλα. Το υλικό ήταν συνήθως μεγάλες αρχειακές μονάδες που αποτελούσαν σειρά: τα αρχεία τριών υφαντουργείων της Ερμούπολης, το αρχείο Υγείας και Πρόνοιας της Νομαρχίας Κυκλάδων, του ΠΙΚΠΑ, αρχεία σχολείων, του Νοσοκομείου, των επαγγελματιών και βιοτεχνών Κυκλάδων, της δημοτικής μουσικής, ενός μεγαλοδικηγόρου κ.λπ. Τα τέσσερα τελευταία χρόνια όλη η ομάδα ασχολήθηκε με το αρχείο του Εργατικού Κέντρου Κυκλάδων.

Ένα μέγεθος: από το αρχείο Υγείας και Πρόνοιας που έφθασε στις αποθήκες σε σάκους απορριμμάτων, προέκυψαν πάνω από 3000 ταξινομικά δελτία και αντίστοιχοι φάκελοι εγγράφων ή κατάστιχα. Εξίσου ογκώδες είναι και το υλικό των εργοστασίων.

Δεν ήταν πολλές φορές το υλικό ευχάριστο, άλλοτε κούραζε με την επανάληψη των θεμάτων. Συχνά όμως προέκυπταν θέματα καθημερινότητας, πολιτικά και άλλα που ενθουσίαζαν κάποιους και τα κοινοποιούσαν μεγαλοφώνως.

Η καθημερινή εργασία διαρκούσε πέντε ώρες, από τις 9 το πρωί ώς τις 2 μμ. Έπειτα μπάνιο κ.λπ. Δεν θα μιλήσω για τα ξενύχτια νέων ανθρώπων τα βράδια και τη δυσκολία που είχαν κάποιοι, λίγοι, να δουλέψουν το πρωί.

Σε μία ή δύο βραδινές συναντήσεις στο αρχείο, οι ομάδες παρουσίαζαν τις ενότητες που ταξινομούσαν και γίνονταν κάποιες υποθέσεις και συζήτηση για την ιστορική σημασία του αρχειακού αυτού υλικού. Κυρίως επιδιώχθηκε, όχι πάντα με την επιθυμητή επιτυχία, να γίνει κατανοητό ότι κάτι που φαίνεται αποσπασματικό ή ακόμη και επουσιώδες παίρνει άλλη διάσταση και σημασία όταν δένεται και διασταυρώνεται με άλλα αρχειακά τεκμήρια, ή ότι αυτό που για μας φαίνεται δευτερεύον μπορεί να έχει σημασία για άλλους με διαφορετικά ερωτήματα. Ή ότι δεν είναι λίγο ότι διασώζουμε από τη λήθη, αν όχι από την καταστροφή, πληροφορίες του παρελθόντος χωρίς τις οποίες δεν μπορεί να σταθεί γερή επιστημονική γνώση.

Ζώντας, έστω και λίγο, σε ένα νησί με τόσες ιστορικές μνήμες, ο χώρος και μόνον σε κάνει να αναρωτηθείς πολλά. Μια αστική και βιομηχανική πόλη όπως η Ερμούπολη σε σύγκριση με την πόλη φρούριο της Άνω Σύρου που παραπέμπει σε προβιομηχανικά περιβάλλοντα είναι από μόνα τους μια πρόκληση για αναζήτηση. Προς

αυτή την κατεύθυνση η ομάδα ξεναγήθηκε στο τεράστιο δημαρχείο που σχεδίασε ο Τσίλλερ, το νεοκλασικό θέατρο, κάποια αρχοντικά, ανέβηκε στο λόφο της Άνω Σύρου και επισκέφθηκε το εκεί ιστορικό αρχείο, επισκέφθηκε επίσης το νεκροταφείο της Ερμούπολης με τον πλούτο των ταφικών μνημείων, το εξαιρετικό βιομηχανικό μουσείο της πόλης και κάποιες χρονιές το εργοτάξιο της μόνης πλέον σωζόμενης μεγάλης βιομηχανικής μονάδας, του νεωρίου.

Με κίνδυνο εξωραϊσμού μιας προσπάθειας που είχε και πολλές ατέλειες, ενθουσιασμούς και απογοητεύσεις, θα υπερασπιστώ ότι η μαθητεία στα αρχεία της Ερμούπολης έδωσε τη δυνατότητα σε πολλούς φοιτητές και φοιτήτριες να ψηλαφίσουν κυριολεκτικά αρχειακό υλικό, να σκεφθούν έναν ορθολογικό τρόπο καταγραφής του, να αναρωτηθούν για την ιστορική του συνάφεια, να προβληματιστούν εν τέλει, κατά κάποιο τρόπο, για τη σχέση του παρόντος με το παρελθόν. Θεωρώ επίσης σημαντική την εμπειρία τους από την κοινή συμβίωση.

Η ομάδα της Ερμούπολης θα μπορούσε να πει επίσης πολλά για τον ελεύθερο χρόνο της, για τα φαγοπότια που οργάνωνε στο χώρο που έμενε, για τους καταπληκτικούς μεζέδες που φτιάχνονταν σε εορταστικές βραδιές, για τους χορούς και τα τραγούδια.

Ποιος ο αντίκτυπος όλων αυτών στα πανεπιστημιακά πράγματα; Αποκτήθηκε φυσικά μια δεξιότητα αλλά αυτή η ταξινομική εμπειρία δεν αποτελεί επαγγελματικό εφόδιο. Δόθηκαν φυσικά στους ενδιαφερομένους οι σχετικές βεβαιώσεις συμμετοχής, αλλά, από όσο γνωρίζω, λίγες είναι οι περιπτώσεις που συνέβαλαν στην εξεύρεση κάποιας απασχόλησης. Θέλω όμως να ελπίζω ότι όλοι, λίγο ή πολύ, ευαισθητοποιήθηκαν σ' αυτό που ονομάζουμε αρχειακά τεκμήρια και ότι κατάλαβαν την ιστορική τους διάσταση, και ότι πείστηκαν ότι μια συλλογική δουλειά έχει τη δυναμική της, έστω και μακροπρόθεσμα. Επειδή οι ταξινομικές ομάδες δεν προήλθαν, όπως ίσως θα μπορούσαν, από μια συγκεκριμένη παράδοση ή σεμινάριο, δεν προέκυψαν, εκτός από εξαιρέσεις, σεμιναριακές εργασίες που αξιοποιούσαν το ταξινομημένο υλικό. Εξάλλου, η απόσταση Ρεθύμνου-Σύρου δεν ευνοούσε για προπτυχιακούς φοιτητές σχετικές αναθέσεις.

Εικ. 4 : Βίλια, μεταπτυχιακοί 2006

Β) Μεταπτυχιακοί φοιτητές

Δραστηριοποιήθηκαν στο διάστημα 2000-2012, σε ομάδες περίπου 10-15 ατόμων, κυρίως φοιτητές και φοιτήτριες του μεταπτυχιακού προγράμματος «Σύγχρονη Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία», καθώς και διπλωματούχοι του προγράμματος αυτού και υποψήφιοι διδάκτορες. Εντάχθηκαν και κάποιοι φοιτητές από τα άλλα μεταπτυχιακά προγράμματα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, καθώς και «εξωτερικοί» συνεργάτες, κυρίως φοιτητές/τήτριες από άλλα πανεπιστήμια ή γνώριμοι μελών της ομάδας (π.χ. ο/η σύντροφος ή φίλος ενός μέλους της ομάδας που εργάστηκε κανονικά όπως οι άλλοι).

Τα έξοδα μπήκαν εδώ σε άλλη βάση: οι δήμοι εξασφάλισαν φαγητό και στέγη για τις ταξινομικές ομάδες.

Υπολογίζεται ότι απασχολήθηκαν (αρκετοί σε περισσότερες από μία αποστολές) 100 περίπου διαφορετικοί φοιτητές/τήτριες. Πολλές ομάδες δούλεψαν την ίδια χρονιά, σε διάφορους μήνες του καλοκαιριού.

Εικ. 5 : Αμοργός, μεταπτυχιακοί 2009

Πλειοψηφία κι εδώ των αντρών, αντανάκλαση των συσχετισμών του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Ταξινομήθηκαν:

- Το δημοτικό αρχείο Κέας (3 αποστολές, 2000-2002). Ολοκληρώθηκε.
- Το δημοτικό αρχείο Αμοργού (8 αποστολές, 2003-2010). Ολοκληρώθηκε.
- Το δημοτικό αρχείο Βιλίων Αττικής (3 αποστολές, 2006-2008). Ολοκληρώθηκε.
- Το δημοτικό αρχείο Σύμης (5 αποστολές, 2006-2010). Ολοκληρώθηκε.
- Το δημοτικό αρχείο Άνω Σύρου (3 αποστολές, 2009-2011). Ολοκληρώθηκε.
- Το δημοτικό αρχείο Αιγίου (μία αποστολή, 2005). Δεν συνεχίστηκε γιατί η δημοτική αρχή αδυνατούσε να χρηματοδοτήσει την επόμενη χρονιά τα έξοδα στέγης και φαγητού της ομάδας. Ελπίζεται ότι θα συνεχιστεί το 2013 ή το 2014.

Εικ. 6 : Άνω Σύρος, μεταπτυχιακοί 2011

- Το δημοτικό αρχείο Ερμούπολης 2002-2003,¹ 2012 (πρώτη αποστολή). Θα συνεχιστεί.
- Το δημοτικό αρχείο Οινουσσών (πρώτη αποστολή 2012). Θα συνεχιστεί.

Οι μεταπτυχιακοί είχαν περισσότερα εφόδια και μεγαλύτερη ετοιμότητα, κάποιοι από αυτούς είχαν δοκιμαστεί στις ταξινομήσεις ως προπτυχιακοί και ήταν οι «ατμομηχανές» της ομάδας. Δεν έλειψαν φυσικά οι δυσκολίες. Ενώ το αρχειακό υλικό που ταξινομήσαν οι προπτυχιακοί ήταν του 20ού αιώνα και επομένως τα προβλήματα ανάγνωσης ήταν πολύ λιγότερα, οι μεταπτυχιακοί (στην Αμοργό, Σύμη και Άνω Σύρο κυρίως) είχαν να αντιμετωπίσουν χειρόγραφα

1 Κάποιοι από τους μεταπτυχιακούς το 2002 και το 2003, πριν από τις αποστολές στην Κέα ή την Αμοργό, συμμετείχαν στην ταξινόμηση αρχειακού υλικού για την Ερμούπολη και τις Κυκλάδες γενικότερα το οποίο είχε περιέλθει από διάφορους φορείς στα ΓΑΚ, Αρχεία Νομού Κυκλάδων. Το 2012 άρχισε η ταξινόμηση του δημοτικού αρχείου της Ερμούπολης της περιόδου μετά τον Εμφύλιο, από εκεί όπου είχε θέσει το τελευταίο χρονολογικό όριο η ταξινομηκή προσπάθεια (1976-1982) της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού.

του 19ου αιώνα. Δυσκολεύτηκαν στην αρχή αρκετά, αλλά συνήθισαν τη γραφή της εποχής αυτής. Τα δελτία τους ήταν σε γενικές γραμμές ικανοποιητικά, αποτύπωναν τις βασικές παραμέτρους του φακέλου. Συχνά έπαιρναν πρωτοβουλίες και οι συζητήσεις, με αφορμή έγγραφα που συναντούσαν, ήταν ενδιαφέρουσες. Εδώ έμπαιναν συχνότερα τα γενικότερα προβλήματα των πηγών και των ερμηνευτικών προσεγγίσεων. Υπήρχαν πολλές προκλήσεις για προβληματισμό όταν το υπό ταξινόμηση υλικό ήταν ποικίλο και, πολλές φορές, κάλυπτε δύο περίπου αιώνες.

Ας θυμίσω ότι στα έγγραφα και κατάστιχα ενός δημοτικού αρχείου αποτυπώνονται πολλές εκφάνσεις της ζωής μιας κοινότητας ανθρώπων (γάμοι, γεννήσεις, θάνατοι, στρατολογία, φιλανθρωπία, καθημερινότητα, για να αναφέρω μερικές μόνο). Υπήρχαν, επομένως, πολλές αφορμές προβληματισμού για όλους μας και μάλιστα σε υλικό που ξεκινούσε από τις παραμονές της Ελληνικής Επανάστασης και έφθανε σχεδόν ως σήμερα.

Ας πάρουμε για παράδειγμα το δημοτικό αρχείο Αμοργού:

- κατάστιχα φόρων 1-2 δεκαετίες πριν το 1821
- προσαρμογές, όχι χωρίς αντιστάσεις, ενός μικρού κοινωνικού σχηματισμού στο πλαίσιο ενός νέου κράτους
- δημοτικές και εθνικές εκλογές
- απογραφές σπίτι-σπίτι
- γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή
- φορολογία
- σχέσεις κοινότητας με το μοναστήρι της Χοζοβιώτισσας, που τόσο βάραινε με την οικονομική και πνευματική του παρουσία στο νησί
- δημογραφικά
- πειρατεία
- σταδιακή στροφή στη θάλασσα
- στρατολογία
- οι επιπτώσεις στο νησί γεγονότων όπως οι δικτατορίες, η Κατοχή, ο Εμφύλιος

- η απομόνωση στην άκρη των Κυκλάδων
- οι ανατροπές που επέφερε ο τουρισμός κ.λπ., κ.λπ.

Κάποια θέματα μας απασχόλησαν και κατά τη διάρκεια των κοινών γευμάτων. Τελευταία καθιερώθηκε κάτι επί πλέον: ο καθένας ή η καθεμιά της ομάδας παρουσίαζε στο μεσημεριανό ή βραδινό φαγητό ένα θέμα για συζήτηση, ήταν η ημέρα του ή η ημέρα της. Δεν είχε το θέμα αυτό σχέση με την ταξινόμηση αλλά με τα ενδιαφέροντα, επιστημονικά ή όχι, του ομιλούντος (μια έρευνα σε εξέλιξη, οι μουσικές προτιμήσεις, ανάλυση των έργων ενός σημαντικού σκηνοθέτη του κινηματογράφου, ένα ταξίδι, επαγγελματικά αδιέξοδα· κάποιος ανέλυσε μια ερωτική του αποτυχία και πώς τη διαχειρίστηκε). Η κοινή συμβίωση, η κοινή εργασία για να δαμαστεί ένα αρχείο, τα κοινά φαγοπότια και οι ατομικές αυτές εξομολογήσεις έδωσαν την ομάδα και αυτό φάνηκε στην ποσότητα και ποιότητα της ταξινόμησης.

Δεν περιοριστήκαμε εξάλλου μόνο στα δημοτικά αρχεία αλλά καταγράψαμε και κάποιες φορές ταξινομήσαμε αρχειακό υλικό σε συμβολαιογραφεία, συλλόγους, σχολεία, εκκλησίες κ.λπ. Λίγες υπήρξαν, λόγω περιορισμένου χρόνου, οι προφορικές συνεντεύξεις.

Τα δελτία μηχανογραφούνται και είναι ή θα είναι σύντομα διαθέσιμα στην έρευνα. Εδώ πολύτιμη υπήρξε η συμβολή των μεταπτυχιακών φοιτητών που συνεργάστηκαν μαζί μου στο Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών (ΙΜΣ). Για τη διευκόλυνση αυτής της μηχανογράφησης τα τελευταία χρόνια όλοι οι φοιτητές, προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί, φωτοτυπούν ή φωτογραφίζουν τα δελτία τους και τα παραδίδουν αργότερα σε ένα file του Word. Εμείς τα μετατρέπουμε σε βάση δεδομένων.

Έχει ολοκληρωθεί η ταξινόμηση των δημοτικών αρχείων Κέας, Βιλίων, Αμοργού, Σύμης και Άνω Σύρου. Το μεταπολεμικό αρχείο του Δήμου Ερμούπολης (1950-) και του δημοτικού αρχείου Οινουσσών βρίσκονται στην πρώτη φάση της ταξινόμησής τους, η οποία ελπίζεται να συνεχιστεί. Θυμίζω πάλι ότι η ταξινομική ομάδα δεν ζητά για την εργασία της παρά μόνο φαγητό και στέγη. Ελπίζεται ότι θα

Εικ. 7 : Αίγιο, μεταπτυχιακοί 2005

εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για να ολοκληρωθεί και η ταξινόμηση του δημοτικού αρχείου Αιγίου (έμεινε στην πρώτη φάση της, το 2005). Οι αναμνήσεις από αυτήν την περιπέτεια είναι ακόμη έντονες γιατί η δουλειά στο αρχείο συνδέθηκε με μια ηρωική προσπάθεια να σώσουμε αρχαιολογικό υλικό από το εγκαταλελειμμένο τεράστιο εργοστάσιο χαρτοποιίας του Αιγίου.

Ας σημειωθεί εδώ ότι σύντροφοί μας ήταν πάντοτε η σκόνη, τα ζώφια, ακόμα και οι ποντικοί. Θα μπορούσα να θυμηθώ πολλά για τον ηρωισμό που έδειξαν τα μέλη της ομάδας, προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί, στο να σώσουν κυριολεκτικά έγγραφα, κατάστιχα, παλαιά έντυπα. Μέσα από σκόνη αρκετών δεκαετιών ανασύρθηκαν τα αρχεία βιομηχανιών που είχαν αφεθεί σκόρπια στα εγκαταλελειμμένα εργοστάσια, από το δρόμο μαζεύτηκαν τα αρχεία της Φιλαρμονικής του Δήμου Ερμούπολης, πολλές φορές ανοίχτηκαν σακούλες σκουπιδιών όπου μέσα είχαν στοιβαχτεί φάκελοι αρχείων ή λυτά έγγραφα, άλλοτε ανασύρθηκαν αρχεία από αποθήκες και ερείπια. Πάντοτε με αυταπάρνηση και νεανικό ενθουσιασμό σώθηκαν ιστορικά τεκμήρια που οι αρχές του ευρύτερου δημόσιου τομέα αλλά και

Εικ. 8 : Ερμούπολη, προπτυχιακοί - μεταπτυχιακοί

πολλοί ιδιώτες είχαν αφήσει εκτεθειμένα στην καταστροφή και τη λεηλασία.

Από την εμπειρία της ταξινόμησης προέκυψαν εδώ κάποιες μεταπτυχιακές σεμιναριακές εργασίες με βάση υλικό που φωτοτυπήθηκε ή φωτογραφήθηκε.

Τα ταξινομικά δελτία μηχανογραφήθηκαν και αποτέλεσαν βάσεις δεδομένων για τη θεματική αναζήτηση του αρχειακού υλικού. Καταβλήθηκε, παράλληλα, προσπάθεια η εργασία μας να μην καταχωνιαστεί σε κάποια ντουλάπια ή ράφια και να προκαλέσει το ενδιαφέρον μόνον ενός ή δύο ειδικών. Μείζον πρόβλημα ήταν και είναι πώς θα εμπλέξουμε στην υπόθεση των αρχείων και την τοπική κοινωνία, και να καταστήσουμε το ταξινομηθέν υλικό έναν χώρο κάποιων ιστορικών ενδιαφερόντων με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Οι δήμοι φάνηκαν να ανταποκρίνονται, οι περισσότεροι τουλάχιστον. Ο δήμος Κέας κατέβαλε κάποιο ποσό για τη μηχανογράφηση του αρχείου, εκλογικών καταλόγων, των παλαιών δημοτολογίων κ.λπ. που, λόγω της σημασίας τους, θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για περαιτέρω μελέτες και για αναζητήσεις γενεαλογικού τύπου, και επομένως να εμπλέξουν στην υπόθεση του αρχείου και της ιστορίας γενικότερα τους δημότες. Με τα χρήματα αυτά, μέσω του ΙΜΣ, δόθηκαν υποτροφίες λίγων μηνών σε φοιτητές για να περάσουν τα σχετικά στοιχεία στον υπολογιστή. Το εν λόγω μηχανογραφημένο υλικό είναι πλέον προσιτό στο διαδίκτυο στη διεύθυνση <cities.ims.forth.gr> ή στην ιστοσελίδα του ΙΜΣ. Ωστόσο, παρά τη δέσμευσή του, ο δήμαρχος Κέας δεν έχει ακόμη ολοκληρώσει τις διαδικασίες ώστε το παλαιό νεοκλασικό σχολείο της Ιουλίδας να μετατραπεί σε τοπικό αρχείο και βιβλιοθήκη.

Την ίδια υπόσχεση έχει δώσει και ο πρώην δήμαρχος Βιλίων: να φροντίσει ώστε το δημοτικό αρχείο που ταξινομήθηκε να μην παραμείνει στοιβαγμένο σε μια μικρή αποθήκη του δημαρχείου, αλλά να μεταφερθεί σε έναν κατάλληλο χώρο που θα αποτελέσει και το ιστορικό αρχείο της κοινότητας. Η πρόσφατη συγχώνευση του δήμου Βιλίων με άλλους δύο δήμους έχει αναστείλει τις διαδικασίες. Ελπίζεται πάντως ότι στο παλαιό σχολείο του χωριού, στην κεντρική

πλατεία, τώρα που οι μαθητές του μεταφέρθηκαν σε νέους χώρους, θα εξευρεθεί η αίθουσα που θα στεγάσει το αρχείο.

Ο πρώην δήμαρχος Αμοργού δέχτηκε γενναιόδωρα να μετατρέψει το παλιό δημαρχείο στην κεντρική πλατεία σε ιστορικό αρχείο. Τα εγκαίνιά του έγιναν με κάθε επισημότητα το 2010 και ο πλούτος του αρχειακού υλικού που περιέχει έπεισε την κεντρική υπηρεσία των ΓΑΚ και το υπουργείο να αναγνωρίσουν επίσημα το αρχείο αυτό ως Τοπικό Αρχείο Αμοργού. Ο δήμος Αμοργού, παράλληλα, χρηματοδότησε τη μηχανογράφηση βασικών τεκμηρίων του αρχείου (απογραφή σπίτι προς σπίτι, παλιό δημοτολόγιο, εκλογικό κατάλογο κ.λπ. – είναι και αυτά στο διαδίκτυο, βλ. την παραπάνω ηλεκτρονική διεύθυνση) που ελπίζεται ότι θα προσελκύσουν τους κατοίκους του νησιού να επισκεφθούν το αρχείο για να αναζητήσουν τους προγόνους τους κ.λπ.

Ο δήμος Σύμης ανακαίνισε με ευρωπαϊκή χρηματοδότηση το ιστορικό αναγνωστήριο του νησιού «Αίγλη» και εκεί, δίπλα στα εκατοντάδες σπάνια βιβλία, εγκαταστάθηκε (τα εγκαίνια έγιναν το 2010) και το ταξινομηθέν αρχείο της δημογεροντίας και του δήμου Σύμης. Ο δήμος Σύμης προχώρησε μάλιστα και σε μια γενναία κίνηση που μακάρι να βρει κι άλλους μιμητές: κάλυψε τα έξοδα μιας υποτροφίας δύο ετών που δόθηκε σε υποψήφιο διδάκτορα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, γνώστη και της παλαιάς τουρκικής γραφής, για τη συγγραφή μελέτης με θέμα την ιστορία της Σύμης στο οθωμανικό πλαίσιο.

Σε ειδική αίθουσα του μουσείου παραδοσιακών επαγγελμάτων της Άνω Σύρου τοποθετήθηκε το ταξινομηθέν δημοτικό της αρχείο και η λειτουργία του ως ιστορικού αρχείου παρουσιάστηκε επίσημα το καλοκαίρι του 2012.

Στην Αμοργό, τη Σύμη και την Άνω Σύρο, το επίσημο άνοιγμα των ταξινομηθέντων αρχείων στο κοινό συνοδεύτηκε από μια έκθεση τεκμηρίων.

Οι δήμοι που κάλυψαν τα έξοδα, έστω περιορισμένα, αυτών των ταξινόμικών εξορμήσεων πιέζονται τώρα και αυτοί οικονομικά.

Δυσκολεύονται να ξοδέψουν λίγες χιλιάδες ευρώ για να ταξινομήσουν τα αρχεία τους και να δώσουν έτσι μια άλλου τύπου πολιτιστική διάσταση στις δραστηριότητές τους. Ήδη κάποιες προγραμματισμένες ταξινομήσεις αναβλήθηκαν. Ελπίζεται να μην ακυρωθούν.

Ας μην απογοητευόμαστε πλήρως. Κάποιες εξαιρέσεις θα υπάρξουν, όπως αυτές, μεσούσης της κρίσης, του Δήμου Άνω Σύρου και του νέου Δήμου Σύρου-Ερμούπολης, καθώς και του Δήμου Οινουσσών. Κάποιες χρηματοδοτήσεις μπορεί να προέλθουν και από άλλους φορείς. Αυτό που προέχει είναι να δούμε, εμείς ως Πανεπιστήμιο και όχι ως αρχαιακή υπηρεσία, την παιδευτική διάσταση αυτού του εγχειρήματος και αν και πώς πρέπει να το συνεχίσουμε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προπτυχιακοί

Όνομα	Κέα (Τζια) 2000- 2002	Αίγιο 2005	Αμοργός 2003-2010	Βίλια 2006- 2008	Άνω Σύρος 2009- 2012	Σύμη 2006- 2010	Οινούσ- σες 2012	Ερμούπολη 2002, 2003, 2012
Αγγελόπουλος Πάνος			2003					
Αδαμοπούλου Ευγενία	2000							
Ανδριανόπουλος Παναγιώτης	2000, 2001, 2002	2005	2009, 2010	2006, 2007, 2009	2009, 2010, 2011, 2012		2012	2002, 2003, 2012
Αναγνωστάκη Κατερίνα			2008, 2009, 2010					
Ανταλουδάκη Έρη*					2010			2012
Αντωνάκης Ζαχαρίας	2000, 2001, 2002	2005		2006				2002, 2003
Αργυρόπουλος Νίκος			2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008	2007	2009			2003
Αρταβάνη Ιουλία						2008, 2009		
Αρταβάνη Ελένη*						2009		

* Με αστερίσκο σημειώνονται όσοι/όσες δεν ήταν φοιτητές/τήτριες του Πανεπιστημίου Κρήτης, αλλά διαφορετικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

Όνομα	Κέα (Τζία) 2000- 2002	Αίγιο 2005	Αμοργός 2003-2010	Βίλια 2006- 2008	Άνω Σύρος 2009- 2012	Σύμη 2006- 2010	Οινούσ- σες 2012	Ερμούπολη 2002, 2003, 2012
Βαμεδάκης Στέφανος			2005, 2006, 2010	2007, 2008, 2009	2009, 2010, 2011, 2012		2012	2012
Βαμεδάκης Πάννης				2008		2010		
Βασιλειάδου Δήμητρα		2005	2004, 2005, 2009, 2010				2012	
Γάσιος Γιώργος	2001, 2002		2003	2006, 2007, 2009		2010	2012	
Γιαννάκης Δημήτρης					2011			
Γιαρδόγλου Δήμητρα*					2009			
Γιορδαμπλή Ρένια			2004					
Δαλεζίου Μαρίζα					2009, 2010, 2011			
Δελής Απόστολος*			2008, 2009					
Δημανόπουλος Σπύρος			2003, 2004, 2005	2008, 2009				
Ευθυμιάδου Ελένη			2003, 2004					2003
Ζαρίκος Πάννης*								2012
Ζέρβα Ελένη			2010					
Ζεστανάκης Παναγιώτης		2005	2005, 2008	2006		2006, 2007, 2009, 2010		

Χ. ΛΟΥΚΟΣ : Καλοκαιρινές εξορμήσεις για ταξινόμηση αρχείων

Όνομα	Κέα (Τζια) 2000- 2002	Αίγιο 2005	Αμοργός 2003-2010	Βίλια 2006- 2008	Άνω Σύρος 2009- 2012	Σύμη 2006- 2010	Οινούσ- σες 2012	Ερμούπολη 2002, 2003, 2012
Ζηζοπούλου Αθηνά		2005	2003			2007, 2009		2003
Ζωγράφου Κατερίνα					2011			2012
Καλέσιος Θωμάς			2006	2007, 2008, 2009		2006	2012	
Κατραχούρας Πάργος	2000, 2001, 2002							2002
Κονδυλάκη Βιργινία			2010					
Καπώλη Εύη*					2009			
Καράλη Μαριάννα					2011	2010		
Καφούσια Νεφέλη*			2004					
Καρπόζηλος Κωστής						2007		
Κουκή Αφροδίτη					2011			2012
Κουτσούκος Βασίλης			2004			2007		
Κριτσωτάκη Δέσπω			2008, 2009			2007		
Κυπρωτάκης Δημήτρης				2008	2010,	2010		2012
Κυραμαργού Ελένη			2004, 2005			2006, 2007		

Όνομα	Κέα (Τζία) 2000- 2002	Αίγιο 2005	Αμοργός 2003-2010	Βίλια 2006- 2008	Άνω Σύρος 2009- 2012	Σύμη 2006- 2010	Οινούσ- σες 2012	Ερμούπολη 2002, 2003, 2012
Κωφού Αγγελική*						2009		
Λαζανά Χριστιάνα	2000							
Λάμπρου Παναγιώτης			2008, 2009					
Λασκαρίδη Μυρτώ*			2005	2009				
Λαφιατόγλου Βασιλική			2003					2003
Λεωνιδάκης Νίκος					2011, 2012	2010		2012
Λούκος Κωνσταντίνος*						2007		
Λούκου Νάνα*			2008, 2009, 2010		2011	2010		2012
Μάρκου Γιώργος*			2008, 2009					
Μανωλόπουλος Αιμίλιος			2004, 2006	2006				
Μαργιούλας Ιωάννης			2003, 2004					2002, 2003
Μάτσος Αντώνης			2006, 2008, 2009, 2010	2006, 2010	2009	2006, 2007		
Ματθαίου Σοφία*		2005						
Μαρούδα Μάχη*						2008		

Χ. ΛΟΥΚΟΣ : Καλοκαιρινές εξορμήσεις για ταξινόμηση αρχείων

Όνομα	Κέα (Τζια) 2000- 2002	Αίγιο 2005	Αμοργός 2003-2010	Βίλια 2006- 2008	Άνω Σύρος 2009- 2012	Σύμη 2006- 2010	Οινούσ- σες 2012	Ερμούπολη 2002, 2003, 2012
Μελίστας Νίκος					2010, 2011			
Μουτάφης Τάκης			2003					
Μπαρμπούνης Ζαχαρίας				2006				
Μπατσιούλα Μαρία			2004, 2005					
Μπέτας Αθανάσιος			2003, 2004					
Νάσης Κώστας*			2009, 2010					
Νάστου Καίτη*							2012	2012
Νασιάκος Χρήστος*						2008		
Παλούκης Κώστας		2005						
Παναγιώτου Γιάννης*					2010			
Παντελάκη Μαρία*					2010			
Παπαδάκης Παντελής		2005						
Παπαδημητρίου Βάσω*						2008		
Παπαδοπούλου Φωτεινή*								2012
Παπαμακαρίου Ελένη			2006, 2007	2006	2009, 2010, 2011, 2012	2006, 2007, 2008		2012

Όνομα	Κέα (Τζια) 2000- 2002	Αίγιο 2005	Αμοργός 2003-2010	Βίλια 2006- 2008	Άνω Σύρος 2009- 2012	Σύμη 2006- 2010	Οινούσ- σες 2012	Ερμούπολη 2002, 2003, 2012
Παπατριανταφύλλου Ειρήνη			2010					
Πετρίδου Ειρήνη*								2012
Πουλάκος Γιώργος					2011			
Πούλιος Στέφανος		2005	2004, 2005			2006, 2008, 2009, 2010		
Ρέγκας Στέφανος*							2012	2012
Ρήγας Τάσος					2010			2012
Σάρου Ελένη*					2010, 2011, 2012			2012
Σέκερης Ιωάννης Λήμιος					2011			
Σίλιαλη Δήμητρα*			2010					
Σουβλής Γιώργος			2010					
Σμπήλια Αναστασία*			2006, 2007, 2008	2007	2009			
Σπυρίδης Αθανάσιος	2000		2003, 2004					2002
Σταθακιού Μαρία			2004, 2005					

Χ. ΛΟΥΚΟΣ : Καλοκαιρινές εξορμήσεις για ταξινόμηση αρχείων

Όνομα	Κέα (Τζια) 2000- 2002	Αίγιο 2005	Αμοργός 2003-2010	Βίλια 2006- 2008	Άνω Σύρος 2009- 2012	Σύμη 2006- 2010	Οινούσ- σες 2012	Ερμούπολη 2002, 2003, 2012
Σταθάκου Κατιλένα	2000, 2001, 2002		2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008			2006, 2007, 2009, 2010		
Σταμάτης Χριστόδουλος	2002							2002
Στεφανόπουλος Χρήστος			2004, 2005					
Στρατάκης Αντώνης	2000, 2001, 2002	2005	2003, 2004, 2005, 2008		2009, 2010, 2011	2006, 2008		2002, 2003
Στρατή Φωτεινή		2005	2004, 2005, 2006, 2007	2006, 2007		2006, 2007, 2008		
Σφακιανάκη Μαριάννα		2005	2004, 2005			2007		
Σφακιανάκη Πόπη			2009, 2010					
Ταμιωλάκη Ελένη					2011			
Τερεζάκης Γιώργος	2002							2002
Τζαβάρα Ζέτα*				2006				
Τζούτζου Μήλια*						2010		
Τζωρτζάκη Γεωργία						2008		

Όνομα	Κέα (Τζια) 2000- 2002	Αίγιο 2005	Αμοργός 2003-2010	Βίλια 2006- 2008	Άνω Σύρος 2009- 2012	Σύμη 2006- 2010	Οινούσ- σες 2012	Ερμούπολη 2002, 2003, 2012
Τόντι Απόστολος			2004, 2006, 2008, 2009	2006, 2007, 2008, 2009		2010		
Τραντόπουλος Σωτήρης					2009, 2010	2010		
Φραδέλος Κώστας				2007, 2008, 2009		2010		
Φρέρη Ευαγγελία*							2012	
Χαλκιαδάκης Μανόλης	2001, 2002		2003					2002, 2003
Χαραλάμπους Σάββας	2002		2003, 2004					2003
Χαρτοματίδου Ευσταθία*						2008		
Χατζικωνσταντής Νίκος*								2012
Χατζηχρήστου Θεοδοσία*					2009			
Χουτόπουλος Γιώργος			2005			2006		
Χρυσανθόπουλος Χρήστος			2010		2010, 2011			

~

**Summer adventures for the classification of archives:
a fifteen-year report**

CHRISTOS LOUKOS

Abstract

FOR the last fifteen years, every August, 15-20 undergraduate students of the Department of History and Archaeology of the University of Crete participated in the classification of archives in Hermoupolis, Syros. This practice gave them the opportunity to approach primary sources, think about their historical dimension, realize the dynamism of collective work. They also discovered the wealth of an island full of historical memories.

About 100 postgraduate students, most of them of this Department, have classified archives of different municipalities (Kea, Amorgos, Vilia, Aigio, Ano Syros, Hermoupolis, Oinousses, Symi). Their only reward was food and shelter. Students have examined, thus, hundreds of different historical documents of the 19th and 20th centuries, the variety and richness of which have generated fruitful insights on the ways to use them for better understanding societies to which these documents refer. Relevant discussions were frequent.

The results of the above classifications are processed electronically and are or will be soon displayed on the Internet.

